

TOPÒNIMS ORIGINATS A PARTIR DE L'ANTROPONÍMIA DEL TERME DE MONTSERRAT

CARME NAVARRO I CAMPOS

I. *Introducció*

La "*Toponímia del Terme Municipal de Montserrat*" fou un treball on vaig compilar els topònims de Montserrat. En aquesta comunicació presentaré els que científicament anomenem "antrotopònims", és a dir, la utilització de noms de persona, cognoms i malnoms per designar canyades, camins, corrals, fonts, aljubs, cases, i masies.

L'antrotoponímia ha estat un aspecte bastant desatés en Onomàstica. A l'article "*La toponímia de Serra a la Vall d'Albaida*"¹ el professor n'Emili Casanova plantejava que molts topònims dels que és difícil explicar el seu origen, ja que no es té documentació antiga, els han atorgat un origen antic, sent que són moderns i originats en el malnom del propietari del lloc.

Aquest estudi de topònims originats a partir de l'antroponímia de Montserrat ha esdevingut molt interessant perquè ens condueix a conèixer una part de la seua història.

Montserrat és un poble, situat a la Ribera Alta i dins la subcomarca de "la Vall del Alcalans", limitant al nord amb Torís i Torrent, al sud amb Llombai i Real de Montroi, a l'est amb Picassent i a l'oest amb els termes de Montroi i Torís. La superfície del terme municipal és de 45 km², la majoria terra de secà. Del treball i conreu d'aquesta terra, han sorgit gran quantitat de topònims, per facilitar la localització.

¹ En "*Actes del XXIV Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*", Vilafranca del Penedès, 1996, en premsa.

En el llibre de Don Tomás López², de l'any 1774, trobem: "...Se intitula este pueblo lugar de Monserrat; no hay despoblado alguno que haya sido lugar en el término que le comprende, si bien hay en él unas casas que se titulan la casa o masada de los "Charcones", la de las "Pedreras", la de los "Pinatells" y la "Casa Blanca"...". Les fonts orals consultades, i que ens remunten al segle passat, corroboren aquesta situació, un 90% del terme era propietat d'unes quantes Masies: Masia de Busetil, Masia de Marco, Masia de San José, el Xalet de Navarro, Mas del Pio, Masia de Casa Blanca, Masia del Rector. Serà, doncs, després de la Guerra Civil quan aquestes masies van començar a vendre les seues propietats, a gent del poble i també a alguns forasters. Aquest fet és molt important per aquest treball, ja que moltes d'aquestes noves divisions de terra varen prendre el nom, cognom, i malnoms, dels seus nous amos. Aquests nous topònims, junt alguns antics, són els que perduren avui, oralment i documentalment, però també, s'han perdut molts dels noms amb els quals els nostres avantpassats coneixien aquestes terres i tal vegada no els sabrem mai.

Al final del recull d'antropònims, he inclòs alguns dels topònims que per la seua antiguitat documental, he considerat interessant que foren presents en aquest treball.

II. Metodologia

Aquest treball ha tingut com a base la consulta i buidatge de documents de l'Arxiu Municipal de Montserrat (A.M.M.), amb l'entrebanc de la manca de fons històric, a causa d'un incendi en 1932, sols es conserven com a més antics, alguns documents de l'any 1868. S'han escorcollat, a més, plànols, revistes locals, etc. També va ser consultat el fons de l'Arxiu del Patriarca (A.P.) i l'Arxiu del Regne de València (A.R.V.). Però el més aclaridor ha estat l'enquesta oral, és a dir, la conversa amb guardes rurals, llauradors i antics treballadors de l'ajuntament³, i per tant, persones que han viscut en ple contacte amb el terme i la seua toponímia. Amb el seu ajut s'han localitzat topònims als plànols, ens han donat notícia d'alguns que ja han desaparegut documentalment i que avui dia ja no s'utilitzen, o bé han estat substituïts per altres, a més el desconeixement de l'origen d'alguns topònims, ens indica la seua antiguitat.

III. Estructura

He estructurat el treball per noms propis de persona, cognoms, i finalment, els malnoms ordenats segons la seua motivació. De cadascun he indicat l'origen o

² LOPEZ, Tomás. "Relaciones geográficas, topográficas e históricas del Reino de Valencia hechas en el siglo XVII a ruego de Don Tomás López, las publica, con notas, aumentos y comentarios, Vicente Castañeda y Alcover". Ed. facsímil. Valencia, Consell Valencià de Cultura, D.L. 1998. p. 176.

³ A. Ramon Alemany i Navarro (llaurador, 77 anys); B. Jesús Cerveró i Navarro (77 anys, guarda rural); C. Vicent Navarro i Cerveró (56 anys, construcció); D. José Campos Campos (66 anys, llaurador); E. Miquel Bosch Martínez (80 anys); F. Gerardo Vilar (71 anys). Tots ells veïns de Montserrat. Aprofiteu per agrair-los l'ajut i paciència, i especialment a Pura Navarro i Campos.

significat d'aquells que he pogut conèixer. Després s'assenyalen les variants formals més significatives en cursiva. A continuació i en negreta, el topònim amb el seu genèric i el document més antic on apareix, juntament amb la data, o bé, si és conegut per font oral, indique el informador. Finalment, la localització del topònim, amb el número de polígon, o una aproximació, dins el terme de Montserrat.

Cal assenyalar en la transcripció dels noms propis de persona, que s'han respectat els que es coneixen en castellà, a causa del seu arrelament en la nostra toponímia, i que han estat marcats en cursiva. Mentre que la resta de topònims s'han transcrit d'acord amb la normativa en valencià.

IV. Topònims originats a l'Antroponímia

1. NOMS DE PERSONA

ALVARO

Fa al·lusió al nom de l'amo de la sènia. Està tapada, però es conserva el pou.

Alvaro, sènia del *tio*. Informador E.

AMBROSIO

Es tracta del nom del propietari del corral, era conegut per Tio Ambrosio Martínez Martí, "el Cortitxellero". De la família "els Cortitxellers" (veure VICENT "EL CORTITXELLERO").

Corral d'Ambrosio, camí del. "Camino del Corral de Ambrosio". Cadastre topogràfic parcel·lari, 1952. (A.M.M). Polígon 13. Fulla 2.

ASENSIO "EL FLARE"

El nom del corral prové del propietari Asensio Alemany Campos "flare".

Asensio "el Flare", corral d'. "corral del flare". Informador A. Polígon 19.

ASENSIO "EL FLARE"

Era el motor d'Asensio Alemany Campos "flare", d'aquest malnom no sabem el seu origen. El motor encara existeix a la partida del Rejolar.

Asensio "el flare", motoret . Informador C. Polígon 14.

DAMIÀN

L'amo del corral era Damian Campos Alemany. Avui encara es conserva, està situat al casc urbà, al començament del C/ Doctor Marañón.

Damiàn, corral de. Informador A, C. Polígon 22.

FÈLIX, Don

Es desconeix perquè li van posar aquest nom al barranc.

Félix, barranc de Don. "Barranc Don Félix". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M). Polígon 11.

FRANCISQUET

Es desconeix perquè li van donar aquest nom, és el diminutiu de Francesc, potser, fora propietari de terres en aquesta canyada. Està allí "l'aljub de la Canyada de Francisquet".

Francisquet, canyada. "*caña fransisquet*". Campanya olivera, 1953-1954. (A.M.M).

Francisquet, camí de la canyada. "*camino de la caña francisquet*". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M). Polígon 1.

GERARDO

Es tracta del nom de propietari del motor, Gerardo Cervera Soriago.

Gerardo, motor de. "*GERARDO*". Determinació de zones de regadiu, 1997. (A.M.M.). Polígon 6.

JUANA, la

Es tractaria del nom de la propietària del corral i del camp.

Juana, corral de la. "*Campo corral de la Juana*". Arxiu de recuperació agrícola, 1939.

(A.M.M.). **Juana, camí del corral de la.** "*Camino del corral de la Juana*". Mapa cartogràfic 1942-1942. (A.M.M). Polígon 10. Fulla 2.

MARCEL·LA

Possible nom de la propietària de la caseta.

Marcel·la, caseta. "*Caseta Marcela*". Cadastre topogràfic parcel·lari, 1952. (A.M.M.). Polígon 6.

MARTINO

Nom de procedència desconeguda. Potser vinguera del nom Martí, o bé d'un cognom.

Martino, clot. "*Clot Martino*". **Martino, camí clot de.** "*Camino Clot de Martino*". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 20.

MINGO

Nom, potser del propietari del terreny on se situa el clot. Mingo és avui un mal·nom que procedeix de Domènec.

Mingo, clot de. "*...campo en el clot de Mingo*". Arxiu de recuperació agrícola. 1939. (A.M.M). Polígon 22.

PEDRO, Don

Desconeixem d'on procedeix el nom d'aquesta caseta, però, probablement seria el nom del propietari. Hi ha un aljub i una font. Està situat vora terme de Torrent.

Pedro, casa de Don. "*casilla de don Pedro*". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 7.

PERE

En referència al seu propietari *Pedro Chasan*. Aquest molí d'algeps avui dia ja no existeix, estava situat en l'Avinguda de la Ribera Alta.

Pere, molí de. Informador A.

PEPE RAMON

Procedeix del nom del propietari, Josep Ramon Martínez. Avui Pepe Ramon ha esdevingut el malnom de la família Martínez. El motor, també es coneix per "motor dels Germans Martínez" (veure MARTINEZ).

Pepe Ramon, motor de. "Pozo Pepe Ramón". Determinació de zones de regadiu, 1997. (A.M.M). Polígon 14.

ROQUET

És el diminutiu de Roc, sembla que seria un dels que feren el clot. Les fonts orals el situen en el límit amb Picassent.

Roquet, clot de. "clot de Roquet". Campanya olivera, 1953-1954. (A.M.M.)

SERAPIO

Es desconeix d'on prové, pot ser un antic propietari de la caseta. L'últim propietari conegut és Vicent Blasco.

Serapio, caseta de. "Caseta de Serapio". Mapa militar, 1980-1985. Polígon 10.

ISIDRO

Camí que passaria pel "corral de Sidro" (Isidre) faria referència al nom del propietari del corral, però no és segur.

Isidro, corral d'. "...diez hanegadas de algarrobos y almendros en el Corral de Sidro". Arxiu de recuperació agrícola, 1939. (A.M.M). **Isidro, camí del corral d'.** "Camino del Corral de Isidro". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 22. Fulla 3.

SIMÓ

Al propietari de la casa li deien Simó. Hi ha un molló a la caseta que assenyala el límit amb Montroi.

Casa Simó, camí; Simó, Canyada. "Camino de la casa Simó". Mapa Cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 17. Fulla 1.

TÀRSIL

Era conegut pel nom de Tàrsil, sembla que li dirien *Tarsilio*. Es conserva el pou, però no era rendible l'aigua que treia. Està pel camí Vell que porta a Real de Montroi.

Tàrsil, motoret de. Informador D.

2. TOPÒNIMS PROVINENTS DE COGNOMS**ALBORS**

Es tracta del cognom del propietari del molí, Claudio Albors Ribes, de Montroi. Aquest molí d'algeps avui dia no existeix, i es trobava davant del cementiri, a la banda de la partida de les Valletes.

Albors, molí de l'. Informador A.

ALMERICH

Es tracta segurament d'un cognom de l'amo de les terres.

Almerich, clot d'. "clot d'Almerich". Mapa de l'Ajuntament de Montserrat, 1993. Polígon 24.

AÑÓN

Prové del cognom de l'amo de la caseta, coneguem el nom de la filla, Júlia Añón Campos.

Añón, camí de la caseta d'. "Camino de la caseta Añón". Mapa Cartogràfic 1942-1946. (A.M.M). Polígon 4.

BUSETIL

Cognom de Juan Busetil Montón, propietari d'una de les masies més grans de Montserrat, anomenada Masia de Busetil i que es troba dins del cas urbà, C/ Dos de Maig. També es sol anomenar aquest cognom com a *Bosetil*.

Busetil, motor de. Informador C.

CANDELIS

Cognom documentat al segle XVII, que perdura avui com malnom de la família Bosch, "els candelis".

Candelis, canyada. "...cañá candelis, algarrobos y olivos sin labrar...". Arxiu de recuperació agrícola, 1939. (A.M.M). **Candelis, camí canyada.** "camino caña candelis". Mapa Cartogràfic 1942-1946. (A.M.M). Polígon 2, fulla 1.

COSTA

Possiblement es tracte d'un cognom d'alguna persona que tingueria allí terres.

Costa, canyada. "Caña Costa". Campanya olivera, 1953-1954. (A.M.M.). Polígon 13.

JAVALOIAS

El cognom fa referència al propietari del terreny. Es tracta d'una muntanyeta plana per dalt darrere del mas del Pio, prop del terme de Picassent.

Javaloiias, la mola de. Informador E.

MARCO

Procedeix del cognom del propietari, José Marco Pérez.

Marco, aljub de. "... Cinco hanegadas en el Algibe de Marco...". Arxiu de recuperació agrícola, 1939. (A.M.M). **Marco, camí aljub de.** "Camino algibe de Marco". Mapa Cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 5. Fulla 1.

MARTINEZ

Es coneix també per "Motor de Pepe Ramon". (Veure PEPE RAMON).

Martínez, motor Germans. "motor hermanos Martínez". Declaracions jurades de motors, 1948. (A.M.M.). Polígon 14.

MEDINA

Cognom que no es coneix al poble, probablement vinga de Torrent, ja que la font limita amb el seu terme.

Medina, font de. "Fuente Medina". **Medina, camí font de.** "Camino Font de Medina". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 6. Fulla 5.

ORTIZ

Es tracta del cognom del propietari, José Ortiz.

Ortiz, motor d'. "ORTIZ". Determinació de zones de regadiu, 1997 (A.M.M.). Polígon 12.

PUIG

Prové del cognom del propietari, Pere Puig de Torrent.

Puig, motor del. "PUIG". Determinació de zones de regadiu, 1997. (A.M.). Polígon 25.

PIO

El mas era propietat de Carlos Pío, diuen que pertanyia a la noblesa de València. També és coneguda per "Masia de la Trinitat" (veure TRINITAT). L'amo actual és l'empresa SAEAS.

Mas del Pio, el. "Mas del Pio". Campanya olivera, 1953-1954. (A.M.M.). **Mas del Pio, camí del.** "Camino del Mas del Pio". Mapa Cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 25. Fulla 3.

RAGA

Deriva del cognom del seu propietari, Francesc Raga Muñoz.

Raga, motor de. "RAGA". Determinació de zones de regadiu, 1997. (A.M.). Polígon 25.

ROS

El propietari del corral era, Vicent Ros Campos, prové, per tant, del seu cognom. També es denominava, "Corral d'Ullera" (veure ULLERA), ja que aquest era també el seu malnom. Antigament, era conegut per "Corral del Flare" (veure FLARE).

Ros, corral de. "Corral de Ros". Cadastre topogràfic parcel·lari, 1952. (A.M.M.).

Ros, camino del corral de. "Camino del corral de Ros". Mapa Cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 13.

SEGUÍ

El propietari d'aquest motor és un foraster anomenat Antoni Seguí Gimeno.

Seguí, motor de. "SEGUI". Determinació de zones de regadiu, 1997. (A.M.). Polígon 7.

TAMARIT

Pot venir del cognom del propietari de les terres per on passa el camí, però no ho podem confirmar.

Tamarit, camí de. "Camino de Tamarit". Mapa Cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 1.

TRONCH

Es tractaria d'un cognom que actualment ha desaparegut, però no està confirmat. Les variants formals són: *Tronc*, *Trone*.

Tronch, canyada. "Caña Tronch". Cadastre topogràfic parcel·lari, 1952. (A.M.M.). Polígon 24.

3. TOPÒNIMS DERIVATS DE MALNOMS QUE PROVENEN DE L'ONOMÀSTICA

3.1. MALNOMS BASATS EN EL PRENOM

BENJAMINS

L'amo del molí li deien Benjamín. Aquest molí avui dia ja no existeix, es trobava per la Caseta dels Peons de Montserrat, era un molí d'algeps.

Benjamins, molí dels. Informador A. Polígon 26.

MINGOT

Prové del nom del propietari Miquel, conegut per Mingot, ja que era un home alt i gran. També era conegut per Miquel "*el tio Largo Caballero*", nom d'un polític d'abans de la Guerra Civil, amb el que compartia les idees polítiques, i a més, la seua altura.

Mingot, corral de. Informador A. Polígon 27.

NIQUES

Es tractaria del malnom de la família propietària, Martínez Campos. Probablement a d'algun avantpassat li deien Nica. Hi havia també una sènia anomenada "sènia de les Niques".

Niques, era de les. Informador A, C. Polígon 29.

QUELOS

No és segur, però, segons els informadors, alguna persona de la família li dirien Miquel, i els coneixien per "els Quelos".

Quelos, font dels. "font dels Quelos". Mapa Cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.).

Quelos, Camí de la font dels. "*Camino font dels Quelos*". Cadastre topogràfic parcel·lari, 1952. (A.M.M.). Polígon 6.

TANOS

Aquest mas apareix als documents, però, es desconeix per als informadors.

Tanos, mas de. "Mas de Tanos". Campanya olivera, 1953-1954. (A.M.M.)

3.2. MALNOMS DERIVATS DE COGNOMS

BLASQUES

Partida entre Montserrat i Torís. Possiblement es referia a alguna família de cognom Blasco i les seues descendents es coneixien per "les Blasques".

Blasques, camí dels. "*camino de los Blázquez*". Mapa militar, 1980-1985. Creua el camí dels Polígons 1 i 2.

GARRIDO

Seria un malnom, al poble es coneixia una dona que li deien Pepeta "Garrido", però, no queden descendents al poble que tinguen eixe malnom.

Garrido, clot de. "...*algarrobos sin labrar en el Clot de Garrido...*". Arxiu de recuperació agrícola, 1939. (A.M.M.). **Garrido, camí clot de.** "*camino Clot de Garrido*". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 1.

MANYES

Es tracta d'un cognom que ja apareix a un document de l'any 1646 en que es fa una relació de veïns del poble. (A.R.V. Sèrie Generalitat, nº 4829) Aquest cognom avui sols es conserva en referència a la font.

Manyes, font de. "Fuente de Mañes". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M). Polígon 10. Fulla 1.

4. MALNOMS PROVINENTS D'ELEMENTS RELACIONATS AMB LA NATURA**4.1. ANIMALÍSTICA****CABRERA**

Es tracta del malnom de la família propietària del terreny. Francisco Campos Blasco "Cabrera" tenia en aquestos terrenys una "venta" o posada de carros, el lloc l'anomenen "Venta Cabrera". Avelino "Cabrera", rebesnét, va deixar en herència, els terrenys a la família d'Alfredo Moreno Marchuet "el ventero", malnom que prendria al comprar i regentar la "Venta". Actualment s'ubica allí l'urbanització Colines de Venta Cabrera, que començà a urbanitzar-se a partir de l'any 1970.

Venta Cabrera, Posada. Polígon 6. **Venta Cabrera, urbanització llomes de.** "UR. COLINAS DE VENTA CABRERA". Polígon 24-25. **Cabrera, urbanització muntanya.** "UR. MONTE CABRERA". Plànol d'urbanitzacions del terme municipal de Montserrat, 1989. Polígon 26.

GOS

No he pogut esbrinar perquè li van posar aquest nom a la font.

Gos, la font del. "...cuatro hanegadas de trigo, campitos de la fuente del gos...". Arxiu de recuperació agrícola, 1939. (A.M.M). **Gos, camí de la font del.** "Camino de la fuente del Gos". **Gos, senda del.** "Senda de el Gos". Mapa cartogràfic 1942-1946. (A.M.M.). Polígon 9. Fulla 1.

PAVO

Es tracta del malnom del seu constructor i propietari, José Alemany Mora "el Pavo". Actualment, la família encara es coneix pel malnom de "els Pavos".

Pavo, motor del. "Motor Pabo". Declaracions jurades de motors, 1948. (A.M.M.). Polígon 23.

PORC

No he pogut esbrinar perquè li van posar aquest nom. Estava situat per la partida "la Murta".

Porc, Canyada. Informador F.

4.2. MON VEGETAL**CARRASCOS**

Malnom que prové del mot "Carrasca" (coscoll). Era una persona del poble a qui van posar aquest malnom pel seu fort caràcter, metafòricament relacionat amb la fortor del tronc de la carrasca.

Carrascos, caseta dels. Informador C. Polígon 28.